

POESIA I FILOSOFIA. L'EXPERIÈNCIA DE CARLES RIBA

DR. JAUME MEDINA,
Universitat Autònoma de Barcelona

Des de ben aviat, Carles Riba (Barcelona, 1893-1959) va saber quin era «el secret de la veritable tragèdia de Catalunya, que és tota metafísica: es tracta de la vida o de la mort d'una ànima».¹ Són unes afirmacions fetes el 1922. El poeta comptava aleshores vint-i-nou anys i es trobava a Alemanya ampliant estudis. Gran admirador del poeta Joan Maragall (Barcelona, 1860-1911), d'aquest havia après que calia, per damunt de tot, «salvar l'ànima catalana»² i també que l'ànima i el símbol del catalanisme és la llengua nacional³.

1. Carta a Josep M. López-Picó, Munic, 3 de juliol de 1922. Dins *Cartes de Carles Riba. I: 1910-1938*. Recollides i anotades per Carles-Jordi Guardiola. Text establert conjuntament amb Jaume Medina. Barcelona (Edicions de la Magrana), 1990, p. 181.

2. «Salvemnos por encima de todo el alma catalana», deia Maragall, *Por el alma de Cataluña*. Articles. Amb un pròleg de F. Vall i Taberner. Barcelona (Sala Parés Llibreria) 1930, dins *Obres completes de Joan Maragall*. Edició definitiva. Direcció Joan Estelrich. Volum VII. *Por el alma de Cataluña*. Edició dels fills de Joan Maragall, p. 107. (L'article maragallianà *Por el alma de Cataluña* havia estat publicat en el «Diario de Barcelona» el 5 de juny de 1902.)

3. Vegeu en el volum VII de les obres de Maragall els articles *La integridad de la patria (diálogo trágico)* (2-I-1909), pp. 228-235, i «*Catalunya i avant*» (5-X-1911), pp. 235-240.

Més endavant, tot just setze anys després d'haver consignat per escrit la crua sentència, als temps de la fi d'una guerra brutal que tenia com un dels seus objectius principals la destrucció de la identitat catalana, Riba, que tenia quaranta-cinc anys, es trobà situat de ple «en un moment estel·lar, en què es toca l'extrem perill, tràgicament culpable, admirablement disposat per a l'expiació i per a la salut»⁴, i, en aquells moments crucials per a la seva vida i per a la nostra història més recent, confessava: «Em sento animat a seguir, i ple per a seguir, cap al desenllaç catàrtic d'aquest llarg poema que formen els meus breus poemes, només aparentment solts, i en el qual i amb el qual la meva ànima creix i es salva»⁵.

Analitzant la situació en què es trobaven ell i la seva societat a la primera meitat de 1938, i recordant alhora el precepte maragallià abans esmentat, Riba escrivia: «És hora de vida o mort per al cos físic de Catalunya; i hem de pensar, cadascun des del seu ofici, insistim, des del seu deure, a salvar la seva ànima, fos quina fos la seva mort o la seva supervivència material.» I afegia: «I al nostre entendre *se salva* i *salva* tot aquell que sol, o dins la millor cooperació d'un grup, ja abans de tot perill suprem ha sabut realitzar, en la profunda calma de la seva fe i en l'íntim sentir de cadascun dels seus actes i obres, militant i triomfant alhora, la plena perfecció d'una Idea»⁶.

4. Carta a Domènec Guansé, Barcelona, 19 de febrer de 1950. Dins *Cartes de Carles Riba. II: 1939-1952*. Recollides i anotades per Carles-Jordi Guardiola. Barcelona (Edicions de la Magrana), 1991, p. 430. Recordem, d'altra banda, que Riba havia recollit de Hölderlin el pensament que diu: «On hi ha el perill, hi ha també el Déu que salva» (cf. carta a Joan Puig i Ferrater, Barcelona, 5 de novembre de 1951. Dins *Cartes de Carles Riba. II: 1939-1952, o.c.*, p. 538).

5. Carta a Marià Manent, Barcelona, 7 d'octubre de 1938. Dins *Cartes de Carles Riba. I: 1910-1938, cit.*, p. 496.

6. *Literatura i grups salvadors*. Dins Carles RIBA, *Obres completes. III. Crítica*, 2. Edició a cura d'Enric Sullà i Jaume Medina. Barcelona (Edicions 62), 1986, p. 282. [A partir d'ara, anomenaré aquest llibre:

Així, doncs, en aquells moments, la màxima preocupació de Riba era la de salvar-se a si mateix i de col·laborar a la salvació de l'ànima catalana. En un seu carnet de notes deixà escrit: «Cal salvar-se a si mateix, que és l'única manera de salvar alguna cosa per a la seva pàtria»⁷.

I com calia procedir, doncs, per a aconseguir-ho? Això ho deixava consignat en un escrit redactat per a la *Diada del llibre de 1938*, en què, examinant el poder alliberador que significa acostar-se a un llibre, afirmava: «La vera, la valuosa llibertat, l'exercim sempre que ens determinem nosaltres mateixos en les coses de l'esperit; quan, per la nostra adhesió o el nostre contrast al contingut d'autèntica experiència humana que se'ns revela en un llibre digne d'aquest nom, assagem difícilment el nostre camí cap a la veritat, hi entrem apassionadament, el rectificuem melangiosament. Perquè el camí ha d'ésser nostre, com nosaltres hem d'ésser d'ella. O caldria dir millor que hi estem units pel moll mateix de la nostra essència humana, en aquella 'harmonia oculta' que segons el filòsof antic és més forta; i és solament quan, submergits en el sentiment de les realitats humanes, aquests lligams misteriosos se'ns fan patents a la

OC III.] L'article de Riba havia estat publicat a la *Revista de Catalunya*, 85, el 15 d'abril de 1938. Quant a la *Idea* d'aquest text ribià, es tracta de «...la idea integral de Catalunya, això és, de la pàtria en la unitat del seu destí i de la seva llibertat, de la seva figura històrica i de les seves formes socials, de la seva plasticitat i del seu dinamisme». Riba creia que salvar-se era esdevenir allò que des d'abans del seu primer dia les persones ja són en la idea de Déu, segons comentava al seu fill Oriol en una carta datada a Montpeller el 15 de març de 1942 (cf. Jaume MEDINA, *La plenitud poètica de Carles Riba. El període de les «Elegies de Bierville»*, Barcelona (Curial Edicions Catalanes – Publicacions de l'Abadia de Montserrat), 1994, p. 45.

7. Amb Maragall, Riba estava convençut que «en las cosas espirituales mejor se trabaja para los demás cuanto más se trabaja para sí mismo». Extrec la citació de Pròleg per a «*Vida escrita*», recull d'assaigs de Joan Maragall. Dins Carles RIBA, *Obres completes. III. Crítica*, 2, cit., p. 402.

consciència, que podem fer-los plenament nostres o diabòlicament tallar-los»⁸.

Els lligams amb la veritat, doncs, i el nostre poder de fer-los plenament nostres o de tallar-los diabòlicament. Aquí es on autènticament hi ha la salvació o la perdició. Es tracta de l'adhesió a la veritat o de la separació i la mentida, d'ésser conseqüent amb tota una trajectòria o de negar-la i abandonar-la. Tot plegat depèn d'un acte de sinceritat: «i és sincer –va dir el mateix Riba uns quants anys després– tot aquell, i solament aquell, que pensa d'acord amb el que ha sentit com a veritat i s'expressa en termes fidels al que pensa»⁹.

Després veurem si Riba fou sincer en els moments crucials de la seva vida i de la nostra història i com es va resoldre finalment el seu procés. Ara crec interessant de recular en el temps per tal de veure l'evolució del Riba anterior a tots aquests esdeveniments.

És ben cert que Riba havia començat a fer poesies de la mateixa manera que comença tothom en plena adolescència: els primers amors en solen ésser sovint la motivació principal. Més endavant, ja donat a conèixer entre els amics com a poeta, va venir una segona etapa de donar al públic unes certes composicions i, per tant, de plantejar-se el fet de la paraula com a art. D'una atmosfera com aquesta sortiren uns primers poemes, aplegats després en un recull titulat *Residu de la paraula a lloure*, en què es troben tota una colla de composicions de poesia desfermada i expansiva. Però l'any 1913 (ell en tenia només vint) començava una aventura poètica absolutament insòlita dins el nostre panorama poètic: en les *Estances*, en efecte, obria un camí d'introspecció sota una forma continguda que l'havia de dur, al llarg de gairebé vint anys (entre 1913 i 1930), a l'aprofundiment de la realitat humana i a una situació única

8. OC III, p. 287.

9. OC III, p. 415.

dins el panorama de la poesia catalana moderna. L'aventura ribiana comptava amb el ferm suport de només un dels seus antecessors: l'obra de Joan Maragall, amb el qual tingué ocasió d'entrevistar-se unes poques vegades al llarg de 1911 (l'any de la seva mort), que li obria les portes de la cultura amb majúscules, l'enllaçava amb la tradició pròpia tot just acabada de renéixer i li llegava uns suggestius lligams, per bé que encara molt rudimentaris, d'una banda amb els romàntics alemanys (sobretot amb Goethe i Novalis) i, d'una altra, amb els autors grecs de la remota antiguitat clàssica. És clar que Riba no hauria pogut continuar aquesta rica tradició si, al seu torn, no s'hagués format en el coneixement de les principals llengües de cultura, per mitjà de les quals pogué obrir-se ell mateix altres portes i explorar les obres d'uns altres autors –entre els més significatius, Hölderlin i Rilke– fins aleshores uns perfectes desconeguts dels catalans. Altrament, la seva formació filològica, la seva activitat com a professor de grec i com a traductor dels grans clàssics hel·lènics, i la seva col·laboració amb Pompeu Fabra en l'obra de depuració de la llengua, li havien procurat uns coneixements excepcionals en el terreny de la lingüística.

Entorn dels anys trenta la seva poesia va adquirint el caràcter que tindrà després en l'etapa de la seva culminació. Les figures femenines hi són sovint presents: un *Nu en repòs: després de l'amor*, una *Dona adormida*, un *Nu ajagut* i, també, una *Rosa*. I, juntament amb aquests temes, hi apareix un primer esment de la «diàfana felicitat clausura» que serà considerada en l'etapa posterior. Aquests poemes figuren entre els darrers de les *Estances*.

Així mateix, el 1932, Riba era nomenat membre de l'Institut d'Estudis Catalans. En la seva entrada, pronunciava un discurs sobre *Els poetes i la llengua comuna*¹⁰, on feia

10. OC III, pp. 86-92.

un examen del mitjà de què es val el poeta per a expressar-se, i veia la llengua «com un sistema de signes no necessaris, de natura abstracta i per tant d'efectes indirectes; vivents, en suma, només per llur contingut espiritual»¹¹. Eren aquests els temps en què treballava en la composició dels poemes de *Un nu i uns ulls* i de *Lírica de cambra*, les dues primeres parts del llibre *Tres suites*. Riba en va fer un comentari als «Amics de la Poesia», en una conferència celebrada el juny de 1933. En els esborranys de la conferència, conservats a l'arxiu del poeta, hi figuren tot de coses que són indispensables per a entendre el significat d'uns poemes de molt difícil interpretació. Tals són els mots que es refereixen al primer dels apartats del llibre acabat d'esmentar: en ell—diu el poeta—, «s'hi desenrotlla un drama que té per escena una cambra closa, sola, símbol, si es vol de tot el món, esdevingut solitari entorn de dos protagonistes; a la cambra, s'hi troben una forma femenina, nua, en repòs, i uns ulls que la contemplen»¹². Ara bé, encara que el mateix Eros arribi a intervenir en l'acció, els protagonistes veuen impossible llur suma i no es realitza, de moment, l'anelhada fusió.

En relacionar aquestes dues reflexions ribianes, tan properes en el temps, hom es podrà adonar que Riba aprofundia en el coneixement del signe lingüístic, caracteritzat per la seva dualitat i, com veurem, simbolitzat per la figura dels amants. En efecte, al signe lingüístic, format per un significant i un significat íntimament units en l'acte de l'expressió, li és del tot escaient l'analogia dels complementaris masculí i femení en l'acte de llur unió.

D'altra banda, en *Tres suites* es troben reflectides algunes experiències degudes als esdeveniments socials d'aquells

11. OC III, p. 90.

12. Vegeu Enric SULLÀ, «D'una lectura comentada de *Dues suites* per Carles Riba». «Reduccions», 23/24, setembre-novembre 1984, pp. 101-110; Jaume MEDINA, «La cambra closa i el signe lingüístic», *ibid.*, pp. 111-119.

moments. Com ja es deu recordar, Catalunya havia obtingut l'autonomia el 9 de setembre de 1932. Però al cap de dos anys, com a conseqüència dels fets del Sis d'Octubre, l'Estatut fou anul·lat (no havia d'ésser restablert fins al febrer de 1936) i el govern de la Generalitat en ple fou empresonat. L'anàlisi que en feia Riba quedà reflectida en una carta de 20 de març de 1935, en què deia a un seu amic occità: «Els fets d'octubre ens han alterat a tots *moralment, físicament* i *econòmicament*, a tots: participants i no participants. Catalunya travessa un dels més dramàtics períodes de la seva història. L'examen de consciència que fem uns quants —la selecció— és terrible: cada patriota és un heautontimorúmenos: expia i es tortura per ell mateix i per tota la història col·lectiva.» La poesia de Riba sofria en aquests moments una interrupció, ara que anava acabant la tercera part del llibre *Tres suites*, agrupada sota el títol genèric i significatiu de *Espectador*: l'últim dels poemes (cronològicament) d'aquesta secció era un sonet «sobre el tema d'una fi o un retorn d'espectacle»¹³. El mot just per a significar aquest concepte és l'adverbi llatí *ilicet*¹⁴, amb què anava encapçalat el sonet dedicat per Riba al seu amic Ventura Gassol, poeta i polític alhora, un dels protagonistes dels fets d'Octubre. Riba, que havia mesurat amb el seu propi treball la dificultat de crear una estructura cultural sòlida per a una nació que

13. Més endavant, el 23 d'abril de 1952, Riba explicava en *Discurs de gràcies (Festa anyal de l'IEC 1952)* el sentit d'aquest sonet: «Un poeta, que estimo més que no pas admiro, diu que anem a una festa per un somni que, en sortir, portarem a les mans partit en dos trossos: el que era la festa abans quan la imaginàvem, i el que ha esdevingut la festa realitzant-se. Qui els destriarà? Cal destriar-los? Què valdria cada meitat sola? Com podem mai refer res del que hem viscut si no és segons el que era quan ho pensàvem? Si no és segons la 'certa idea' que ens mena i ens mou?». Dins OC IV, p. 198.

14. El seu significat és doble: tant vol dir 's'ha acabat' com 'de seguida'.

volia renéixer, veia ara com tot s'enfonsava i calia tornar a fer l'esforç d'aixecar-ho:

ILICET

Per a Ventura Gassol

A flor dels ulls, enlluernada,
la festa ha dit el mot darrer;
la nit, tenaç desheretada,
ens espera dreta al carrer.

Tornem al lllindar, gairebé
com si fóssim sense mirada:
caldrà cada cosa refer
del que era en nosaltres pensada.

Virginal, portem a les mans
un somni partit en dos trossos;
¿saps quin és d'ara, quin d'abans?

Pròxims tots dos, tots dos distants!
Així un amor viu en dos cants
i una soledat en dos cossos.

El símbol complia bé la seva funció unificadora ja llavors dins l'obra de Riba: el somni era un de sol i es trobava partit a banda i banda de la data històrica del trencament; reunint-lo, tot refent cada una de les coses que des d'un principi eren projectades, polítics i homes de cultura havien d'aconseguir per primera vegada durant el segle passat d'evitar un tall irreparable en els projectes traçats i alhora d'establir uns lligams de continuïtat amb la més recent tradició.

Acabada la confecció de *Tres suites* (1935), Riba escrivia un poema titulat *Un amant crida el nom*, en què presentava aquell espectador ja convertit en amant, al moment en què els ulls han cedit el pas a la veu i la contemplació al crit. El drama se centrava ara en la captació d'un nom, l'*inefable*

nom, ple de tot el seu misteri: Riba no havia aconseguit encara penetrar l'essència profunda de la poesia, però hi era ja molt a prop.

Els esdeveniments precipitaren aquesta realització. La guerra i totes les seves brutalitats i totes les seves incerteses, suscitaven en l'interior del poeta tota una sèrie de preguntes, de dubtes i d'indecisions. Talment que el feien sentir, igualment com el seu mateix entorn social, dividit, escindit i en plena psicomàquia:¹⁵ la *Disputa d'amants*¹⁶ del 16 de febrer de 1938 n'és una mostra ben il·lustradora. Un nou indicatiu d'aquesta divisió, d'aquest combat interior que llavors l'acarava definitivament a ell mateix, es troba en la salutació *Als escriptors del món* (15 de juliol de 1938): «Ara fa un any, els acords d'aquesta assemblea a propòsit d'Espanya ens donaren l'encoratjadora convicció que la nostra lluita és, d'una manera o altra, la de tots: en el seu país o en la seva consciència, cadascú està potser dividit dramàticament com nosaltres, tem amb nosaltres; però també amb nosaltres espera i aspira –i creu en una més pura suprema unitat»¹⁷. El pronom *nosaltres* es refereix alhora a la col·lectivitat i a l'individu: la societat catalana es trobava escindida (i això dins una Espanya escindida també), tant com s'hi trobava el mateix poeta.

Llavors era, doncs, quan sabia la seva lluita interior, el seu suprem combat. Llavors era quan, en un acte d'absoluta

15. Com digué ell mateix el 1953, a propòsit d'Ausiàs March: «No hi ha psicomàquia allí on la raó no és sentida autònoma amb les seves arrels en una fe i amb la seva exigència a la vida fluent, temporal, sempre en cerca de forma; i on la vida no és vista en la seva necessitat de fixesa i de racionalitat, alhora que en la seva contradicció a la raó. És l'etern conflicte de les ànimes apassionades, dels joiosos vitalistes de ment lúcida, la sorda consciència del qual fa tan patètica encara la poesia d'Ausiàs March» (OC III, p. 336).

16. Títol en el qual ressona l'expressió hölderliniana: «Els desacords del món són com una disputa d'amants».

17. OC III, p. 291.

llibertat, es decidia a acordar-se amb ell mateix. En el secret interior, ben cert, es realitza la unió del nostre voler amb la veritat; per això són misteriosos aquests vincles: Quin filòleg, quin filòsof o fins i tot quin teòleg n'ha pogut mai atènyer la naturalesa? L'hel·lenista, però, el poeta amb sòlida formació filològica, les vivències del qual ja llavors no es podien comptar per anys, sabia què feia quan contrastava el substantiu *l·ligams*, l'adverbi *diabòlicament* i el verb *tallar*: els nostres *simbol* i *diable*, en efecte, formats a partir de *ballo* ('llançar'), són uns autèntics contraris per a un coneixedor del grec: *simbol* indica, etimològicament, l'acció de reunir, *diable* la de separar. La font d'aquesta descoberta ribiana prové de l'*Evangelí de sant Joan*, 8: en oposició a Jesús, que és la Paraula encarnada, és mostrat el diable. La Paraula és llum i vida; el diable, en canvi, és *anthropoktónos ap'arkhês*, «homicida des del principi». I Riba se sentia llavors obligat a triar entre la continuïtat al servei de la Idea, amb tot el fet que comporta d'integració i de fidelitat a una veritat, a una tradició, de manteniment dels l·ligams amb ella, d'unió, o el suprem abandonament, la negació, la traïció, la separació de tot allò en què afirmava haver cregut fins en aquell moment. En un mot: d'escollir entre una acció simbòlica o una de diabòlica. Una opció entre la vida i la mort. I escollint la simbòlica s'ajuntava per sempre a l'Amor.

El 30 de desembre de 1937, Rosa Leveroni va fer una lectura dels seus poemes al local de la Institució de les Lletres Catalanes. Ferran Soldevila, que hi era present, anotà en el seu dietari: «També s'hi ha deixat caure en Riba, que, sol·licitat, ha fet una disquisició interessant, parlant de la poesia femenina.» I es preguntava: «¿Per què no publica més en Riba?» Llavors el poeta posava en net les afirmacions improvisades en la sessió de lectura abans al·ludida, amb vista a la confecció d'un pròleg al llibre *Epigrames i cançons*, que Rosa Leveroni publicà el 1938: el pròleg, *Carta a una poetessa*, duia data de 29 de maig. Riba hi parlava

novament de les figures de l'home i de la dona; havia d'ésser en llur unió, a punt de consumir-se, que no havia ja de trigar a resoldre's a l'interior del poeta el problema de la sinceritat: ara arribava el moment que es podia veure objectivament unit a la veritat en un poema. L'home i la dona presents en les obres del Riba d'aquests temps –no podia ésser altrament– són de la més pura filiació romàntica alemanya, i provenen d'un llibre que presenta d'una manera poètica la síntesi de l'aventura dels poetes germànics. N'és autora Ricarda Huch¹⁸, de l'obra de la qual se serví Riba per a preparar el seu estudi sobre la poesia femenina (aquest era, en efecte, el tema general del pròleg al llibre de Rosa Leveroni), i en recollí les següents afirmacions: «En el llenguatge dels romàntics alemanys la dona és l'home en potència [...], és a dir, aquell que està en camí d'esdevenir conscient d'ell mateix»¹⁹. Ricarda Huch²⁰ sostenia: «*De cette constatation selon laquelle il existe deux types de femmes, et en outre des hommes féminins et des femmes masculines, suivant le principe qui a prévalu, il résulte que la femme est déclarée pour la plupart des hommes l'introductrice de l'inconscient. En même temps, on est unanime à proclamer la curiosité, la vanité, la coquetterie, la précocité, la ruse, la méchanceté, l'inconscience, comme des qualités spécifiquement féminines. Tout le monde convient assurément que la curiosité, le désir de savoir sont héritage de la femme. Dans le langage des romantiques on pourrait dire: la femme est l'homme en puissance, elle est l'homme romantique, c'est-à-dire celui qui est sur le chemin de devenir conscient de lui-même.*» Es tracta, doncs, més aviat, d'una representació de la parella humana

18. El llibre es titula *Les romantiques allemands* (París 1933). Esmento aquesta edició (i no cap d'alemanya), per tal com és en aquesta versió que Riba el llegí i el tingué a la seva biblioteca particular.

19. OC III, p. 241.

20. Ricarda HUCH, *op. cit.*, p. 80.

primordial, simbolitzadora del mateix símbol, de l'home i de la dona en la seva qualitat de figures vivents i actives en tota la humanitat (en cadascun dels homes), tal com es troben en el relat bíblic de la creació. Que l'home i la dona són un Adam i una Eva, ho prova el mateix text de Riba, on aquest, després d'haver resseguit l'acció del principi femení en la poesia al llarg de la història²¹, retorna a les paraules de R. Huch, i diu: «Ella pensa en Eva i en el seu collir i oferir el fruit de la coneixença»; a aquesta imatge, Riba hi oposa tanmateix la que més se li ofereix amb tota nitidesa: «Jo més aviat m'afiguraria, en el seu primer adonar-se del món i de l'amor i de la companyia, quin nou so i quina ingènua subtileza devia donar als mots, inventats per Adam; i a la seva sintaxi, no ens n'oblidem. Fou Eva la primera poetessa, sens dubte!»²²

Però en la *Carta a una poetessa* Riba anava encara més enllà: situat davant la figura de l'«etern femení» (l'autèntic agent de tota veritable poesia), que és, recordem-ho, «la consciència en esdevenir de l'inconscient»²³, reconeixia en aquest l'«esdevenir de l'ànima, ell mateix paraula»²⁴, i en la més simple i humana de les operacions, és a dir, en l'impuls creatiu, acabava sostenint: «Som a les deus originals de la vida i del llenguatge alhora»²⁵. Ja llavors el poeta havia arribat a les «aigües vivents» de què havia de

21. Des de Safo i Catul fins a Maragall, passant per Goethe, del qual afirma: «Pels elements femenins [...] que hi havia en aquella prodigiosa complexa de la personalitat humana, es renova la poesia lírica a Europa». Dins OC III, pp. 240-241.

22. OC III, p. 241.

23. OC III, p. 241. Ricarda Huch, *op. cit.*, p. 185, deia: “‘L'éternel féminin nous attire vers les hauteurs!’ Car l'éternel féminin est assurément le principe de la rédemption, à savoir la conscience en devenir de l'inconscient, la révolution infinie qu'Eve introduisit en cueillant le fruit de la connaissance.”

24. OC III, p. 241.

25. OC III, p. 241.

parlar en la primera de les *Elegies de Bierville*; per això, un temps després, recordant-ho, ho expressava en passat. Tot és tan simple i tan complex! Aquestes afirmacions eren fetes per un home que vivia en tota la seva intensitat els greus esdeveniments socials ocasionats pel conflicte bèl·lic que amenaçava amb la destrucció de Catalunya en allò que li és essencial: la seva llengua. Era el moment de plantejar-se com es podia fer per a salvar-la. I Riba no trobà cap manera millor –lingüista de professió com era!– que analitzar l’origen i les funcions del llenguatge i prosseguir –poeta com era de vocació– en el treball de creació. No podia definir la poesia, però deixà escrit quin era per a ell l’acte més pur de la més pura poesia: «Que hi hagi acord entre el sentit de l’èsser humà i el de la Terra, entre l’impuls de l’individu i el de la tradició, entre la matèria del mot i la del contingut»²⁶. Llavors es completava en ell la sentència del seu Hölderlin que s’havia plantejat en *Disputa d’amants*: «Dins la baralla hi ha la reconciliació i tot el que fou separat torna a ésser unit.» Dit d’una altra manera: Riba sentí al final de la guerra que hi havia un acord, una fusió, dins ell, entre el sentit de la seva pròpia humanitat –que decididament s’unia a la veritat, a la fidelitat, al que amb tant d’esforç havia col·laborat a crear– i el de la seva terra, entre el seu impuls com a individu i la seva tradició, entre les dues matèries (la del contingut i la del mot –i per això se sabia sincer–) de l’acte lingüístic pel qual expressava la seva anàlisi d’aquell moment de perill. Dit encara d’una altra manera, potser més simple: Riba creia, s’arriscava a ésser ell mateix en fidel continuació d’un passat i en projecció cap a un futur, i encarnava així en ell el símbol. La unió de l’home i de la dona, que tan bellament quedà després expressada en el poema *Reconciliació*, no simbolitza cap altra cosa que aquest acord del poeta amb si mateix, i manifesta en tota veritat la consciència de l’autor plenament

26. OC III, p. 240.

objectivada. És així com ho expressava també en la *Carta a una poetessa*: «Abans de parlar, haver vist, realment vist; haver viscut, intensament viscut, en plenitud de gràcia i de risc; haver sentit, apassionadament sentit, no sé si en el cap o en el cor, però en aquell moll profund de nosaltres mateixos on passat, present i futur componen llurs figures en una sola actualitat de destí, la consciència de la qual tendeix contínuament a sortir de la seva penombra per prendre signe i forma en paraules»²⁷. En haver vist i viscut i sentit, intensament, apassionadament, profundament, el poeta no podia fer altra cosa que parlar (perquè la paraula és un acte, diria el mateix Riba pensant en el seu estimat mestre Joan Maragall) a fi de saber en què ell creia. I es trobava així davant un moment transcendent: aquell en què l'home i la dona, empesos a cercar-se per tal d'atènyer la plenitud i convertits en amants, resten units en la perfecció de llur acte²⁸. Era

27. OC III, p. 240.

28. Sobre el caràcter simbòlic dels dos amants, vegeu el que diu, encara, R. HUCH, *op. cit.*, p. 203: «*Ainsi d'après la théorie de ses fondateurs, le romantisme serait avec l'amour une seule et même chose. Le déchirement et le détachement du conscient et de l'inconscient chez l'homme, par quoi il s'éloigne progressivement de la nature, éveille ce désir d'union et de réconciliation des éléments séparés. C'est ce qui permet de dire: d'autant plus profond le déchirement et d'autant plus cuisante l'absence, d'autant plus fort l'amour. Nous pouvons aussi interpréter dans ce sens le mot de Novalis selon lequel l'amour est une maladie. Sans doute le caractère de cet amour est-il plus une attraction vers l'union qu'une force qui unit, plus désir qu'amour. Cet enfant de surabondance et de disette, ainsi que Platon a défini l'amour, a plus éprouvé l'élément négatif que l'élément positif de l'amour. Selon l'opinion de Frédéric Schlegel, ce n'est pas par l'instinct sexuel que se conserve en chacun de nous l'âme immortelle de l'amour, seule âme romantique. Il n'est point ici question de cet enfant aveugle et espiègle, dont la mère divine doit parfois corriger les mauvaises manières avec le fouet, mais d'Eros, du plus vieux et du plus beau des Dieux, ainsi que les nomme la mythologie grecque, du Dieu qui surgit du chaos bouillonnant, maintient les parties du tout qui se fuient et les rassemble en un centre. Si malgré tout cela on*

llavors que es feien patents a Riba els lligams de què parlava en *Diada del llibre de 1938*, i era llavors també que se li mostrava amb tota la seva netedat i triomfant el símbol, la unió de les dues meitats que es necessiten per a manifestar la veritat. En lligar-s'hi, col·laborava a la seva pròpia salvació. Aleshores apareixia, nua, la veritat, la paraula viva i pura en l'acord dels dos termes –la *res* i l'*intellectus*, la cosa i l'essència, l'expressió i el pensament– que es necessiten per a manifestar-la. Acte creatiu on es realitza la veritat, el poema és el lloc on resta objectivada la salvació personal del poeta: la salvació, doncs, es realitza en el mateix relat que la fa per sempre patent; així, en *Reconciliació*, Riba, com el mateix Ulisses, «torna al mite, es fixa en la més pura veritat d'ell mateix en un poema»²⁹, perquè amb el mític heroi, amb Maragall i amb tots els grans poetes, sap quina és «la força de la poesia: reintegració a la intimitat permanent de si mateix i naixença, per als altres en la puresa del mite de si mateix»³⁰. No cal insistir, doncs, que és en aquest poema on Riba coneix profundament la seva realització, on la sentència de Maragall «sigueu purs, sigueu vosaltres mateixos», que Riba comentava: «la puresa consisteix en la conformitat de la cosa amb la seva essència»³¹, és vivament viscuda per l'autor de les *Elegies de Bierville*.

L'ambientació crepuscular del moment creava dintre seu

s'efforce encore de vouloir saisir son image dans l'amour sexuel, c'est parce qu'il s'embrase toujours le plus intensément au contact de ce foyer, parce que l'amour entre homme et femme est le symbole le plus complet et le plus évident de cette passion de géant toute puissante de l'un en devenir. *Précisément ce mélange de sensualité et de spiritualité, parce qu'il embrasse aussi bien la nature terrestre que divine de l'homme, ce caractère androgyne, fait de l'amour la source la plus féconde qui soit de la représentation et de la contemplation artistiques.*» (El subratllat és meu).

29. OC III, p. 203.

30. OC III, p. 204.

31. OC III, p. 401-402.

la més brillant de les albes. Llavors Riba començà unes cançons ben líriques³², anunciant amb elles l'obra on havia de restar coronat el pacient treball d'una vida. Durant el mateix 1938 enllestia *Escolta, Conjuraria...* i *Per tres esclats he conegut l'amor*, els tres darrers poemes escrits abans de partir a l'exili. He conegut l'amor: vet aquí, en síntesi, la gran experiència del Riba de finals de 1938.

Més endavant (1953) parlà de l'Amor en els termes següents: «... en l'il·lustre mite platònic pobre és l'Amor, com a fill de la Pobresa; però es passa la vida filosofant i inventant, per retirada al seu pare, que segons la sacerdotessa de Mantinea es diu Expedient. No se m'acudiria d'alterar aquesta filiació de l'amor; almenys mirant-ho des de baix de l'humà vessant. És en la diversa qualitat de les ànimes que posa en moviment que més aviat jo pensaria; en les de mena més orgullosa, plenes d'elles mateixes, fidels a elles mateixes, que no cedeixen en res del que concerneix la conducció de la vida, i que juguen sempre a tot o res, baldament en el tot no hagin de trobar sinó l'heroica mentida que elles mateixes s'han forjat, i mentre en el no-res la soledat les preservi encara secretes i lliures. L'amor té per a elles el ple paper que dins la concepció platònica li era assignat: fa d'intermediari tothora atent i subtil entre el sensible i l'intel·ligible. Diví partiment d'una sola realitat, oscil·lant en el qual les ànimes així ocupades s'exalten fins a la unamuniana agonia: pensen els sentiments i senten els pensaments»³³.

I en el 1955 deia: «Som el que estimem i som el que ens estima i els qui ens estimen»³⁴.

A finals de gener de 1939, en partir cap a l'exili, Riba s'endua a mig confegir un poema que acabà i signà a L'Isle-

32. Així les definia ell mateix en una carta a Màrius Torres. Es tracta dels primers poemes de *Per a una sola veu*, cos central de *Del joc i del foc*.

33. OC III, p. 334.

34. OC III, p. 359.

Adam el 17 d'agost d'aquell mateix any, és a dir, als mateixos moments en què redactava la *Presentació* del primer número de la *Revista de Catalunya* en la seva època de París. El poema, doncs, fou començat abans de la primera de les elegies d'exili i clos després d'haver signat la cinquena (3 d'agost de 1939) (les pròpiament anomenades *Elegies de Bierville*); fou escrit –cal tenir-ho ben present– en l'etapa crucial que va entre la fi de la guerra d'Espanya i el començ de la Segona Guerra Mundial. Concebut dins l'esperit de reconciliació proclamat per ell mateix, no ha pas de sorprendre que el poeta acabés titulant *Reconciliació* el poema clau de volta de tot el seu edifici³⁵.

És, ja ho hem remarcat abans, en aquest poema que Riba s'integra a la realitat permanent de si mateix i rep la certesa d'èsser ja salvat. La composició és presentada en forma narrativa: el mateix poeta hi parla d'uns amants que assoleixen la fusió; en l'acte que els uneix, es realitza la plenitud de sentit del poema, i apareix aleshores el moment de la veritat, el broll de la paraula en l'acord dels dos termes –la *res* i l'*intellectus*, la cosa i l'essència, l'expressió i el pensament– que es necessitaven per a manifestar-la. Mística, la suma de l'un i de l'altre és, doncs, inabastable per la sola raó, però efectiva i activa en la consciència de l'amorós caminant –el romeu del poema– que d'una llambregada n'ha copsat la llum immarcescible. Un home i una dona són les figures emprades per a simbolitzar un sol objecte partit en dos trossos. En bona poesia no es pot procedir altrament³⁶. Però tots

35. En efecte, aquest títol, que apareix per primera vegada presidint la publicació del poema dins la revista «Poesia», núm 19 (1944-1945), no es troba en els esborranys.

36. Riba mateix parlà més endavant de l'Amor i de la forma com aquest és expressat en poesia: «És misteri la idea de l'amor i tot quant s'hi refereixi. Innocents i impurs, impulsius i cavil·losos, tots hi són admesos, a condició que sàpiguen ésser simples, uns instants només que sigui, en llur joia vital. La idea de l'amor els serà llavors tan actual

dos, en la realitat concreta i material del poema, no són sinó una representació de la matèria del mot i la del contingut (com exposava l'autor en la *Carta a una poetessa* de 1938), del so i el sentit (un lingüista en diria el significat i el significat), l'atracció i la fusió dels quals és sentida com a necessària pel qui s'accepta en el risc que la paraula sigui un acte de sinceritat: sense ella no existeix la creació –l'enunciat resultant fóra només buida literatura– ni tampoc la comunicació, de la qual aquell és vehicle. Així, units, l'home i la dona travessen la simbòlica mar fins a trobar-se nus a l'altra banda, a la riba del record, ja fora del temps, realitzant i mostrant amb llur acte la veritat, a la qual lliguen el poeta, que, al seu torn, resta per sempre fixat en la puresa del mite de si mateix (i això, «ja no li ho pot prendre ningú»). O, d'una altra manera: instantàniament, el lligam entre l'emissor i el receptor –per parlar també del qui llegint o escoltant s'uneix al missatge del poema– transporta en l'acte de la comprensió els dos subjectes més enllà d'ells mateixos, a un «astral ultramar de la nit intemporal», com es diu en l'obra, això és, a un lloc secret on el record sobrepuja el propi saber, ja «fora dels temps, dels rostres, en la memòria pura», com recordarà l'autor en la *Inscripció secreta* de 1946 en parlar novament

com inexplicable, a la seva llum i per la seva força, hauran tingut més ésser i més coneixença, en el centre de la vida i cap enllà d'ella mateixa. Perdent l'esma en l'ímpetu i la fretura corporal, trobaran de sobte l'ànima; si han començat especulant dins les mines prodigioses de l'ànima, acabaran per descobrir, també de sobte, poderós i subtil sentit d'ella, el cos. I sempre en l'impossible *de llurs somnis, Déu*. (OC V, p. 192). «Això ho he dit, en alguna banda, dels amants; no costa gaire de transposar-ho a l'exercici dels poetes amb la paraula: sortida amb l'alè del nostre profund físic, i amb les nocions, idees, imatges etc., que comporta, de les fonts més íntimes de l'ànima. Cal que el poeta es deixi dur en certa manera per la paraula: si parteix del so acabarà fent cap al sentit; si del sentit, de la idea, trobarà el so que la perfà, poèticament, apta per a la seva última i única realització, que és en la veu.» (OC III, p. 253).

del bes dels amants. Així és com resta formulat en *Reconciliació* l'acte de comprensió dels enunciats: la qualitat material del significat i l'espiritual del significat uneixen llur vigor en l'expressió d'una veritat que no és compresa sinó fora del temps. Podien haver ofert la lingüística i la filosofia del llenguatge un mineral més pur a la poesia? Només el qui de cor és sincer coneix en la intimitat semblant misteri; aleshores es fa palès el freu que, travessant-lo, els dos termes aboleixen en ajuntar-se; i és l'esperit anhelant en persona el qui ho consuma. Talment dins el poema tot es presenta, reproduint l'aventura del mític heroi d'Homer, com un múltiple camí de retorn: per al mateix autor no ha estat sinó un retrobar la innocència primera al capdavant o al capdamunt de l'aventura que el menava a la pròpia coneixença, una coneixença que es produeix després que els dos simbòlics amants, conscients de llur respectiva identitat, resten units fora del temps, reintegrats en llur antiga pàtria.

En la veritat hi ha la salvació de la persona que lliurement s'ha volgut unir a la mateixa unió i ha rebutjat a consciència tota separació diabòlica. La idea que calia saber realitzar era, doncs, la de la unió, la del símbol. El llenguatge és l'expressió vivent de l'ànima personal, i és en ell que aquesta es pot reconèixer salvada. La salvació del cos social, al seu torn, és inconcebible sense la salvació personal: però la salvació personal i la de l'idioma nacional són una i la mateixa, perquè l'una i l'altra resten objectivades en el mateix poema.

Això és, doncs, el que diu el poema:

RECONCILIACIÓ

Fins que veié ja madura la nit
en mil carolls de meditat delit
que inflava un rude most impacient,
callà l'amant porfidiosament.
Però llavors, sortint del seu tumult
com un sentit del vers on és ocult,

parlà de sobte: «Oh cor, oh membres gerds,
submarina dolçor dels ulls oferts,
empleneu-vos de mi. Tot és pregon,
ara, i actiu: la bellesa en el món,
la melangia en l'amorós romeu
i en l'impossible dels meus somnis Déu.

Per retrobar la teva veritat,
amor, confon-te amb mi, que t'he pensat
pura com la més pura solitud
de la llum que et sosté, i que t'he volgut,
més enllà del sospir i de l'instant,
simple com el meu foc, i canviant
sols com ho són els batecs de l'estel
que un jurament atura sobre el cel.

Dona, és cert com la sang l'obscur acord,
més dolç que sola vida o sola mort,
del cos en l'honra viva del seu pler
i l'ànima morent del seu saber;

l'ànima en els meus ulls i en el teu flanc:
del que ella sap és més feliç la sang.

Mística suma, oh necessari freu!

Ens cal passar-lo: el nostre vent és Déu.»

Digué l'amant; i el taciturn, l'astral
ultramar de la nit intemporal
acollí en sa ribera, navegants

reials i alhora naufrags expirants,
un home i una dona; a verge flor
de l'amorosa onada sense so,

jagueren fosos; fins que l'àngel trist
de les aurores, blanc servent no vist,
amb dolces mans el llaç d'oblit trencà;

i van mirar-se, l'un a l'altre clar,

l'un a l'altre van néixer, drets i nus;

el món dormia encara en son ahir confús.

Ple de tota aquesta experiència, Riba va saber-se ja «fill de la pau», va saber-se «home que a la fi s'havia conquerit ell mateix, que es posseïa ell mateix i comptava dins seu una riquesa més viva que els seus exteriors béns perduts: una

riquesa que mai no podria fixar-se en xifres»³⁷. Era des d'aquesta consciència que «fent bandera de l'idioma» afirmava per símbol i per realitat viva la totalitat dels drets dels catalans i reclamava la reconciliació de tots els catalans fos on fos que es trobessin i fos on fos que haguessin militat³⁸.

Al mateix temps, en aquell forçós i forçat viatge de retorn a les arrels de l'ésser que és l'exili, componia les *Elegies de Bierville*, el més gran poema d'amor concebut i escrit en la poesia catalana contemporània, en què desenrotllava i ampliava aquesta seva experiència, que ell mateix qualificà de religiosa, i, per tant, mística, fins a reconèixer les arrels de la seva humanitat i fins a trobar el Déu en el qual se sabia salvat. En les *Elegies de Bierville*, en efecte, recorria el perillós camí dels amants en llur total donació, fins a trobar la Gràcia, pura i nua brollant sempre d'ella mateixa, reveladora de la inefable coneixença, unint en la veritat els dos amors que es necessiten per a manifestar-la. Tot un recorregut per la profunditat de la filosofia, d'on és originari el precepte dèlfic que invita l'home a conèixer-se a si mateix, i, per consegüent, tota una exploració de les més enlairades altures de l'esperit. Així, en plena transfiguració, se sabia per la seva pròpia paraula lligat a l'absoluta Paraula, que el redimia en la sofrença: sentia de sobte dintre d'ell la presència d'Algú que se li donava gratuïtament, com si el necessités per a estimar-s'hi, i el feia alhora fort i poderós. La imatge dels amants, ara, ultrapassava l'àmbit del sexe i es convertia en la representació de l'amor entre la divinitat i l'home. Tot havia canviat, dintre seu i entorn seu: l'íntim sentit de la pròpia vida i la circumstància social. Però el símbol, amb tota la seva força integradora i salvadora, havia enllaçat els dos temps de banda i banda en la persona del poeta. Així, una guerra havia volgut destruir una identitat amb penes edificada al llarg d'un

37. OC III, p. 305.

38. *Presentació de la «Revista de Catalunya» (Època de París)*, (desembre de 1939), OC III, pp. 293-297.

segle; un exili va afermar-la fins a poder-la veure en la seva immortal veritat. Per haver dit heroicament «sí» a unes coses que considerava d'acord amb la seva condició i «no» a unes altres que jutjava contràries a ella. Era en aquest retorn a l'ànima a la manera de Novalis, que reconeixia la verdadera pàtria i que la definia com «aquell cercle –ample, estret, no importa– on la nostra paraula fa una acció, enllaçant-se amb els ressons i la meravella d'innombrables mortes veus inconegudes»³⁹.

I Riba tornava a Catalunya, el 1943, *per amor*, com ha estat remarcat, en el seu retorn a les «essències del cristianisme», segons també oportunament algú assenyalava. Fou així com es va iniciar, en el silenci de la clandestinitat, a la pròpia llar, amb el treball tenaç de cada dia, un redreçament que cap dels pretesos vencedors no sospitava. Al cap d'uns anys, el poeta sabia recordar amb tota senzillesa la transcendental experiència en una *Inscripció* secreta, simple i absoluta:

Aquí es besaren
dos amants, com de sobte
no coneixent-se:
fora del temps, dels rostres,
en la memòria pura.

Des de la certesa interior, sincer en la paraula que li donava la vida, el seu humil mestratge fou a la base de la llarga resistència i de la lenta recuperació que a partir dels anys cinquanta s'anà produint. Ell fou, sens dubte, el centre des d'on irradià tota esperança de redreçament, i exercí tant cap endins com cap enfora de Catalunya de figura exemplar i de base de tota inquietud.

El camí arribava finalment al seu terme. I, examinant el que aquest havia estat, el poeta afirmava al cap dels anys que el més important de la poesia és que ella sigui capaç de mostrar com es produeix la construcció d'un home dins el *seu* temps. Però això es pot fer només coneixent a fons l'essència humana.

39. Carta a Rosa Leveroni, 2 de maig de 1940.

És així com Riba, que havia començat jugant com qualsevol vailet amb la poesia, es trobà en vida i a plena consciència ésser un símbol—en efecte, ell havia unit un somni partit en dos trossos—, un mite —s’havia inscrit en la més pura veritat d’ell mateix en un poema— i un heroi —com Filoctetes, havia dit públicament els «sí» i els «no» que davant els esdeveniments en consciència creia haver de dir.

El poeta conegué a fons l’essència humana per l’estudi de la paraula que la caracteritza: és el contingut espiritual que fa l’home vivent en la seva materialitat. La poesia és la realització conscient d’aquesta síntesi, atesa la qual el poeta esdevé, doncs, mite i àdhuc heroi. Entengui’s bé: no un heroi de ficció, ans un heroi en la realitat i en la vida. I aquest és un dels trets que més singularitzen Riba com a poeta: haver-se pogut veure, ell mateix, independent de la seva obra i alhora fixat per sempre com a home dins la seva poesia.

Dr. Jaume Medina i Dr. Ignasi Roviró.

COL·LOQUI

Pompeu Casanovas: Faré una pregunta per trencar el gel. De fet, no és gens profunda, respon només a una curiositat o una inquietud. Voldria preguntar-li per la figura de Joaquim Balcells: només demano informació.

Jaume Medina: Va ser catedràtic de llatí de la Universitat de Barcelona, el primer a instaurar un grup de llatinistes. Dins aquest grup hi treballarien Segalà, catedràtic de la Universitat de Barcelona, i Carles Riba, que era un professor associat a la universitat (no pas catedràtic) i catedràtic a la Bernat Metge. Balcells era catedràtic a la universitat i professor a la Bernat Metge. Així, doncs, Balcells i Riba es van conèixer i van col·laborar. A l'inici de la guerra, Balcells va ser titllat de feixista i, creient-se en perill, va marxar del país. Al cap de dos mesos d'haver fugit va morir, a Suïssa. Jo l'aprecio sobretot pels seus treballs sobre Virgili.

Pompeu Casanovas: La meva pregunta era pel context: si Riba treballava sol o és un exponent d'un treball més de grup.

Jaume Medina: Tenia certament un context, un context molt bo, amb grans il·lusions i amb grans esperances. En el seu discurs d'ingrés a l'Institut d'Estudis Catalans, l'any 1932, Riba diu que tots els guanys a favor de la llengua són una cosa «gairebé definitiva»; ara bé, afegeix, «tot depèn d'aquest 'gairebé'». Al cap de quatre anys tots els guanys en qüestió van quedar gairebé en no-res; però no del tot: els qui van sobreviure van continuar.

Riba, certament, no va ser únic. Però en la meva comunicació jo he volgut parlar de la seva experiència. No, no va ser únic. Un idioma no perviu si no és a base de molta gent. Quants van adquirir la consciència que tenia Riba, no ho sé; però és clar que ell tot sol no hauria fet res. El mateix Riba durant la guerra va escriure un article titulat «Literatura i grups salvadors», cosa que demostra que ell mateix ho sabia, que no estava sol. En aquest mateix sentit, podem recordar el seu *Nos numerus sumus*, «nosaltres som molts», veu d'Horaci amb què titulà aquest poema dedicat precisament a Balcells...

Àngel Ferrer: Miquel Martí i Pol, que acaba de publicar un llibre, parla de la tradició orientalista. Segons Enric Balagué, Riba fou un capdavanter d'aquesta mena de poesia en el nostre país. El 1938 publica els tankas de les quatre estacions. En *Vastituds* trobem, per exemple, aquest tanka:

L'última rosa s'ha obert sobre l'espina.
Sembla un dama.
No la colliu. Guardeu-la
pels rossinyols i l'ombra.

Com s'integra aquest orientalisme en la seva obra?

Jaume Medina: Ell no va ser el primer. Junoy i altres feien *tankes*. Riba li va donar la forma definitiva en *Del joc i del foc*. En el centre d'aquesta obra hi tenim el poema «Reconciliació», i a banda i banda d'aquest poema hi tenim dos grups de *tankes*. Per a fer-ne, Riba es va documentar: va llegir llibres i estudis de poesia japonesa. Potser Apollinaire, que coneixia també el gènere, té alguna cosa a veure amb el fet que aquí es cultivés, però la veritat és, com he dit, que Junoy va ser el primer i Riba ho acaba de delimitar.

Val a dir que no tots els lectors de Riba van trobar bonics aquests poemes. Com vostès saben, els *tankes* no tenen rima, no tenen la forma amb què estem ambientats. En una ocasió va rebre una carta anònima; contenia aquest poema:

Escolteu, bon Carles Riba,
el llibre DEL SOL I DEL FOC
és dels que no van enlloc,
ni tan sols a la deriva.

De poesia, del tot nu,
sense rimes, ni assonants,
bóc mancat de consonants
i fins de sentit comú.

On anem a fer pagar
vinticinco peles d'això!
No seria més raó
que el lector vingui a cobrar
enuig pel greu que suposa
el llegir tan mala prosa?

Això es va haver de sentir dir! I ho va guardar¹...

Pere Puig: Que Riba no estava sol, és evident: són cèlebres les tertúlies de casa seva...

Jaume Medina: Sí, les tertúlies a les tardes dels diumenges. Un cop va venir a Vic, a visitar el temple romà. I aleshores va conèixer el famós grup de Vic, els nois del seminari que va descobrir Riba i en va ser un apassionat admirador. Hi va mantenir una relació molt viva. La lectura de Riba va despertar la vocació poètica d'aquells joves seminaristes. L'Antoni Pous li va enviar una carta a Carles Riba, adjuntant una antologia dels seus poemes feta per ells mateixos...

Per dir-ho tot, és veritat que no va ser sol; però també és veritat que després de la guerra va ser un dels pocs i, com que tenia una trajectòria sòlida, hi havia molta gent que el prenia de model i li demanava que fes d'àrbitre en determinades batusses, i el requeria de representant i de conferenciant... en un moment en què de conferències en català sobre temes catalans no se'n feien.

Ignasi Roviró: Aquest recull del grup de Vic va circular, ciclostilat, durant cinquanta anys. Ara el Patronat d'Estudis Osonencs l'acaba d'editar.

Pere Puig: La història d'aquest grup encara s'ha de fixar, com diu Carles Miralles. A veure si algú s'engresca a parlar amb en Segimon Serrallonga, per refer la història del grup de Vic en un moment en què no n'hi havia, de grups...

Jaume Medina: Sobre això dels grups, Foix deia allò de: «deixeu-me sol que sóc molts», però la veritat és que sol no s'és res. Fins i tot al qui va sol li calen els altres per a explicar les divergències i per a construir.

1. Per saber de la història d'aquesta carta vegeu el vol. II de la *Biografia* de Carles Riba, obra de Jaume Medina, on es va publicar aquest poema anònim per primera vegada.